

Elimu na ujasiri katika maeneo kame nchini Kenya

Ni vipi elimu katika maeneo kame ya kaskazini mwa Kenya inaweza kujenga jamii na uchumi thabiti na salama zaidi? Timu ya UNICEF ilikusanya maoni kuhusu elimu huko Wajir, Marsabit na Turkana kutoka kwa vijana, wazazi na wasimamizi wa kaunti hizo tatu kati ya mwezi Machi na Agosti mwaka wa 2014.

Wazazi katika maeneo hayo kame wanataka watoto wao kupata elimu bora na wako tayari kuwekeza katika elimu hio ila wanasema hali ya elimu inawawafelisha karibu wana wao wote. Tunapata kuwa matatizo ya ubora, yaliyomo na kufikika kwa elimu yanadhihirika nje sawia na ndani ya shule. Kwa sasa, wazazi, wakuu na vijana walio nje ya shule wanatafuta mbinu za kuwajibikia suala hilo.

- Watoto wengi hawako shulen. Kwa mfano, kulingana na takwimu za MOEST, 27.2% ya watoto wa umri wa shule za msingi na 9.3% ya watoto wa umri wa shule za upili pekee walikuwa shulen katika kaunti ya Wajir mwaka wa 2014¹.
- Wazazi wanaunda uchaguzi wazi kwa mibadala kama vile elimu ya ufugaji au kidini. Wanasema haya yanafikika kwa haraka na ni muhimu kiuchumi na kitamaduni.

- Ufugaji ndio nguzo muhimu ya kiuchumi katika kaunti hizi tatu ilhalii shule hazifundishi masomo faafu kwa ufugaji, na mengi hudihirisha mtazamo hasi kwa hali ya maisha yao.
- Ni wale watoto ambao wazazi wao wana mahusiano na pesa ndio hufikia elimu ya kiwango cha juu cha taifa au kibinasi na watarajie kazi nzuri mwishowe.
- Shule nyingi hukumbwa na kuendeshwa na siasa hasi. Uhamishaji wa walimu uliojikita katika misimamo ya kisiasa, ugavi wa rasilimali usio sawa na shule zilizoanzishwa ambapo hakufai na hazina ya maendeleo ya maeneobunge (CDF) huthibiti ubora wa elimu.
- Wengi wa waliowacha shule hujihisi wametengwa kiuchumi na kisiasa kutoka kwa Kenya nzima.
- Idadi kubwa ya vijana wanaowachia masomo katika shule za upili hawapati kazi salama, na wanajihisi hawawezi kurejea vijijini. Badala yake, wengi wanajishughulisha mijini.
- Idadi kubwa ya vijana ambaa wamekuwa shuleni wanageukia muhadarati na uhalifu, ikihusisha kuijunga na Alshabaab na makundi mengine haramu.
- Idadi kubwa ya mipango inapangwa sasa na wazazi, vijana na viongozi wa jamii kuelekea kupata aina ya elimu wanaiyoihitaji. Wafugaji hasa wanaanzisha shule zinazokubalia elimu ya uchungaji na ile rasmi kuenda sako kwa bako.

Usuli

"Ni vipi elimu, tangu kuanzishwa kwake, imeongeza hadhi kwa wafugaji?" Mkuu wa wafugaji kaunti ya Marsabit.

Mpango endelevi wa Kenya, ruwaza ya 2030, umenuia kubadili nchi kuwa nchi yenye kipato cha kati, cha viwanda inayotoa maisha ya hali ya juu kwa raia wake wote kufikia mwaka 2030. Kama sehemu ya mhimili wa kijamii, mpango huo unahitaji uwekezaji katika elimu ili kuafikia upunguzaji wa ujingga na kuendeleza ujenzi wa mali. Kipaumbe ni katika ufikiaji, uhamishaji, ubora na umuhimu wa elimu ili kugusia uchukuzi katika sekta ya ujira, kushinikiza hisia za umoja wa kitaifa na uzalendo, kuhimiza na kuendeleza maadili mema na yanayokubalika. Hii leo, mfumo changamano wa sera za kielimu unaangazia mbinu za mbele za mengi ya matatizo ya ubora, umuhimu, ufikiaji na usimamizi ambayo yametambulika na kuchunguzwa katika utafiti huu. Utafiti huu unaongeza maelezo ya sababu za uangukaji mkuu katika mfumo kwa kuangazia ulimwengu wa nje ya milango shule sawia na ule wa ndani yake.

Kwa kutambua usajili wa chini na kiwango cha mafanikio katika elimu rasmi ya maeneo kame nchini Kenya, UNICEF imekuwa ikiisaidia MOEST katika maeneo hayo tengwa. Hii imekuwa kwa kiasi, kwa msukumo wa kuafikia malengo ya kilimwengu ya elimu kwa wote. Inatambua hitaji maalum katika maeneo haya la kupunguza migogoro na majanga ya kiasili na kusaidia shule na wanafunzi kuendeleza uvumilivu wa muda mrefu kwa migogoro. Hii ni sehemu ya mpango wa kilimwengu wa UNICEF wa kujenga amani kuititia elimu.

Kwa kuzingatia hali yao ya anga iliyo kame, kaunti hizi tatu zilizochunguzwa zina mfumo wa kiufugaji wa uzalishaji, uchumi unaotegemea mifugo, misimamo dhabiti ya kijamii inayozingira ushirikiano, na uvumilivu wa mipango ya kimila. Karibu nusu ya kaya zote hutata kipato chao kutoka katika mifugo. Wengi wao ni wafugaji wahamaji². Kaunti hizo huuza nje mifugo wa mabilioni ya pesa katika sehemu nyingine za Kenya na kaskazini mwa Afrika, na pia ghuba, na kujenga ujira katika uchukuzi, soko na huduma³.

Mawasiliano, uchukuzi na huduma yamesambazwa kwa kiasi kidogo sana katika maeneo yanayopakana haya. Taasisi hafifu na tabia za kisisasa zilizovurugika ni kawaida. Watu wanaoishi katika maeneo kame hawako katika hatari ya utamaduni wa kukosa chakula na usalama kama tu wale wanaoishi katika maeneo yenyen mvua nyingi na maeneo wanapoishi watu wengi. Hii ni kwa sababu wana historia ndefu ya mbinu changamano za kushirikiana na ujuzi tambuzi wa kushughulikia kiangazi. Lakini, kwa kuwa katika mipaka isiyo salama na mataifa jirani, na kuwa na viwango nya chini nya haki ya kitaifa, uundaji sera, ulinzi wa afya, elimu na uwekezaji, kaunti hizi zimetengwa. Hili linadhahirika katika shule. Huwa zina rasilimali hafifu, na chini ya kiwango hitajika cha walimu. Wanakazana kutoa mtaala na hawasaidiwi vyema na jamii asilia. Nyingi hulazimika kufungwa, nyingine kwa muda mrefu, kwa sababu ya migogoro au wakati chakula cha mipango ya kuwalisha watoto hakiwafikii.

Utoaji wa elimu rasmi umeongezeka kimuhimu kwa miaka kwa sababu ya kujitolea kwa kutotangulizwa kwa nguvu na rasilimali kwa serikali na washikadau wake. Hata hivyo, watu wengi katika kaunti hizo tatu wanaishuku hasa katika maeneo ya bara. Wazazi wanazidi kuchukulia shule kama ghali na zenye hatari ya juu. Wanaiona kama kinaingiza utamaduni geni na kukosa kwa kiasi kikubwa kuwapa watoto maarifa na ujuzi muhimu. Katika kaunti zote tatu, wazazi wengi huwachagua baadhi ya watoto kwenda shulen, 'kuwapa nafasi ya kupata kazi' na

Watu wanaoishi katika maeneo kame hawako katika hatari ya utamaduni wa kukosa chakula na usalama kama tu wale wanaoishi katika maeneo yenyen mvua nyingi na maeneo.

wengine 'kufundishiwa nyumbani ili kuuhfadhi utajiri wa familia'. Turkana hasa, wengi hutumia shule rasmi kimsingi kama kituo cha kulisha watoto wachanga na kuwaondoa wanapokuwa na umri wa miaka minane.

Kiwango cha uandikishaji katika maeneo kame ya kaskazini mwa Kenya ni cha chini sana kuanzia 27.2% ya umri wa shule ya msingi Wajir hadi 58.8 % kule Turkana na 65.7% kule Marsabit. Kiwango cha uandikishaji katika shule za upili ni cha chini zaidi nchini: 8.7% ya umri wa kiwango cha upili Turkana na 9.3% kule Wajir na 12.9% huko Marsabit. Matokeo pia ni ya kiwango cha chini ya wastani ya taifa. Wazazi wa kiislamu wanachagua kwa kiwango kikubwa kuwapeleka watoto wao katika Madrassa badala ya shule za kisasa kwa kuwa wanaamini taasisi hizi kutoa elimu nzuri; wakati ambapo elimu ya kiasili ya ufugaji pamoja na ile sawia nayo ya mjini ambapo watoto hujifunza biashara za kiujuzi kutoka kwa familia inaonyesha uthabiti katika kutoa elimu muhimu, ila finyu, kwa wengi wa watoto.

"Basi, ni nani anayetusikiza tunaposema mfumo huu haufanyi kazi kwetu sisi?"
Msimamizi, kaunti ya Wajir.

Picha: Shule viungani mwa Wajir; Baadhi ya notisi kutoka shule tofauti; Wazazi wagabra wakitafakari maisha ya wanao; Wazee wasomali wakadili elimu.

Mbinu

Uchunguzi unaangazia misimamo wa watu wengi katika maeneo kame wakiwemo wanaojifunzia katika shule za kidini na za kidunia, wale walioondoka shulen humo hivi punde, wanaofundisha shulen humo, wanaosimamia na kuwatuma watoto wao katika shule hizo, na wanaopokea mafundisho ya kitamaduni, na wazazi na wazee wao. Utafiti nyanjani ulifanyika katika kaunti za Marsabit, Wajir na Turkana kati ya Machi 2014 na Agosti 2015. Kaunti zote tatu zina viwango nya chini nya uandikishaji, uhifadhi na matokeo duni katika elimu rasmi. Maeneo manne yaliteuliwa katika kila kaunti ili kuhusisha utofauti wa ukuaji wa miji, utawala, uchumi na mazingira pamoja na aina tofauti za shule na mbinu za utoaji mafundisho. Mbinu hii ilihuisha mijadala wazi na watu tofauti tofauti ndani na nje ya shule ili kutambua masuala muhimu, yakifuatiwa na na mijadala ya makundi na mahojiano, ili kuchunguza na kutambua vyanzo na madhara, katika kuhusisha zaidi watu 900. Uchambuzi wa awali ulirejeshwa kwa wahusika

katika uwiano wa maeneo ili kuchoea mijadala zaidi, marekebisho na maelezo ya kina, na uchambuzi wa mwisho ukarejeshwa kwa wahusika katika kaunti hizi tatu na Nairobi mnamo Julai na Agosti 2015 Maoni haya ya mwisho yaliibua mapendekezo na habari kuhusu namna watu wa kiasili na wasimamizi walivyoanza tayari kukabiliana na matatizo yaliyo-tambulika.

Uchanganuzi wa matekeo

Utafiti unapata kutokuwa na usawa, kuto ufaafu na matatizo ya kitamaduni katika elimu katika kaunti hizi tatu. Vyanzo havipatikani tu katika mfumo wa elimu ila katika muktadha mpana wa siasa zilizogawanyika na uchumi wa walezi unaothibitiwa na taasisi hafifu za kisasa. Wakazi wa maeneo kame wanaeleza kuwa, jamii bora ni ile inayowaelimisha wanajamii wake katika elementi tatu kuu: amani, mvua na maendeleo; kategoria zinazoenda pamoja na Nyanja za kisasa, kijamii na kiuchumi. Utafiti wa kina umegawanywa katika elementi hizi.

Nyanja ya kisasa

"Ni mfumo unaoingia ndani kuitia elimu, sio unachofundishwa shulen, kinachokufanya fisadi na mgovi." Kiongozi wa jamii, Kaunti ya Wajir.

Misongo ya nje ya kisasa katika jamii za maeneo kame pamoja na mifumo yake ya elimu inahusisha vita vya Somalia, ukosefu wa usalama katika mipaka ya kimataifa pamoja na misukumo ya kisasa na kiuchumi inayotokea katika maeneo mengine nchini Kenya. Hii huhusisha kwa mfano, uasi kule pwani na ufisadi katika maeneo tofauti ya serikali.

Misongo ya ndani kwa ndani inahusisha ongezeko la siasa tete kaskazini mwa Kenya, kuanzisha mashindano yenye vurugu juu ya mipaka na maeneo yaliyogawanywa kikabila, mikataba, kazi na ardhi. Kuingiliwa kwa kuendelezwa kwa shule za kitaifa ni kawaida. Katika mchakato wa masomo, watoto hujifunza kuwa nguvu za kisasa na kufaulu ni sawa na kukusanya utajiri na kujihusisha na mashindano yasiyofaa kuliko kuendeleza haki na dhamiri njema. Katika elimu ya jadi ya nyumbani watoto hujifunza kutoamini taasisi za kitaifa na maisha ya jiji. Mazingira ya kisasa yanawaalika vijana katika mfumo wa kikabila. Katika mifumo yote ya kisasa na ya jadi ya elimu watoto hujifunza kuwa ulezi wa kikabila ni muhimu katika mafanikio maishani.

"Wasomi ndio walio katika siasa na kwa kuwa wanajua kila kitu, wanaku na kutuambia kuwa watu wa makabila mengine sio wazuri. Haya hayakuwepo awali. Wanatuambia tusiwapigie watu kutoka makabila mengine kura iliali wasomi kutoka makabila mengine huwaambia watu wao vivyo hivyo" Mkuu wa kiume, kaunti ya Marsabit.

Ingawa utafiti waonyesha kuwa watoto wanaosoma katika taasisi za kisasa na za kidini na nyumbani

Watoto hujifunza
kuwa nguvu za kisasa na kufaulu ni sawa na kukusanya utajiri na kujihusisha na mashindano yasiyofaa.

hujifunza mbinu chanya za kukabili migogoro, pia tunapata kuwa hizi haziwazui dhidi ya siasa duni. Katika shule za kisasa wanafunzi wanaonywa dhidi ya ukabila ila hujingiza katika 'mtala ulifichika'. Nje ya shule, mijini na vijjini ambamo shule nyingi hupatikana, msukumo wa ukabila wa kisisasa ni wenye nguvu sana. Wakati ambapo baadhi ya wasimamizi wa kiraia na viongozi wa kimila na kidini wanajikaza kuupinga uozo huu, wengi wa viongozi wengine wanashutumiwa kwa kuuhalalisha. Usomaji wa kisasa uneleweka kwa kuchangia katika utamaduni wa siasa gawanyifu, kuwafundisha vijana kuhimili misongo na kukabiliana kwa njia hasi kuliko kusaidia mabadiliko chanya.

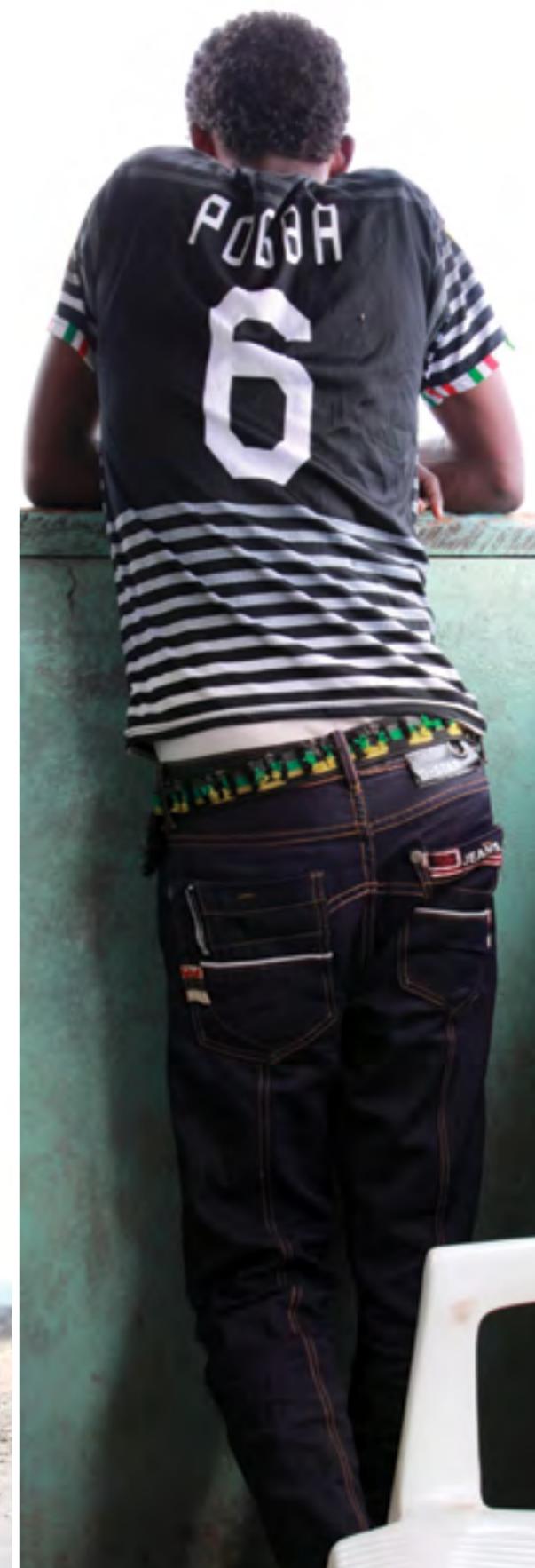
"Wavulana kutoka asili tofauti husoma darasa moja ila wanapotoka shulen hujisahau haraka. Msukumo wa nje una nguvu zaidi." Mwalimu wa sekondari, kaunti ya Marsabit.

Vijana ambao pengine wanatarajiwa kuchukua uongozi hawawezi kubadilisha mfumo wala kufanya uamuzi ufaao. Wale walioelimishwa katika maeneo mbali mbali hujifunza uongozi wa kimila ila wanupata kutokuwa na ushawishi katika siasa. Wengi wa wanaowacha shule hulengwa na wanasiasa ambao huwasajili katika kampeni kwa kutumia vurugu na motisha za kiuchumi. Miongoni mwa wachache wao hupata msongo na hisia za kutengwa wanazojifundisha wakiwa nje na ndani ya shule. Mwito wa Alshabaab una ushawishi kwa wale vijana wasioathirwa katika miji na vijiji ambamo vijana wengi waliowacha shule hushindwa kufanikiwa katika uchumi wa mijini wala kurudia maisha ya ufugaji vijijini.

Picha: Mwanamume kule Kangi, Lori lililoteketeza katika vurugu la kisasa Marsabit, Kijana bila ajira.

"Kuna watu ninaowafahamu kutoka kijiji (manyatta) chetu waliokamatwa na polisi kuwaambia kuwa wao ni wa kundi la Alshabaab. Walipigwa na kutiwa mbaroni kwa juma moja. Sheria haisemi haya yafanyike...nini kinaweza sababisha watu hawa kujiunga na Alshabaab?" Kijana, kaunti ya Marsabit.

Utamaduni na Jamii

"Jamii imekuwa ikitegemea mifumo yake kwa muda mrefu sana. Kuna misingi mizuri katika kila kitengo - kijiji, koo na vijikoo (gossa). Kunao wenyewe jukumu la kusuluhiha. Watu wanajua utendakazi wa mfumo...kunaweza kuwa na ombwe sasa.. elimu ni wazi na kombozi ila mfumo wa ufugaji upon a unatenda kazi." Mwalimu wa kike, kaunti ya Wajir.

Elimu ya kisasa katika kaunti hizi tatu umeathiri utamaduni, kwa kupevua wachache na kuwakanganya wengi. Inawashawishi wengi wa vijana kukua nje ya vijiji vyao na kuzidisha ukuaji wa tabaka la jijini. Migawanyo hii katika jamii ni sehemu isiyoepukika ya usasa ila huathiri ujamii wa watu na ushirikiano wao dhidi ya misongo na mishtuko. Utamaduni mpya wa lawama na hali unadhoofisha ujasiri wa kijamii.

Watu katuka kaunti hizi wanajivunia urithi wa ufugaji, utamaduni na uchumi wao. Uchunguzi ulipata kuwa, mbali na kufa na kutegemea misaada ya vyakula, ufugaji ni mahiri na unakabiliana na ulimwengu wa sasa. Katika kaunti zote, wanafunzi, walimu, wasimamizi wa elimu na wazazi wanakubaliana kuwa elimu inastahili kusaidia ujuzi wa kitamaduni, utawala na historia.

Watoto wote katika elimu ya kidini, kisasa na kitamaduni hujifunza tabia za kijamii, utamaduni, dini na maadili ila maudhui tatanishi ya mifumo tofauti hupelekeea migawanyo na shauku. Wakati ambapo elimu ya kiislamu na jadi hujenga mshikamano kati ya ulimwengu wa ufugaji na kidini, pia huelekeea kufundisha kuwa maisha ya kisasa na ya jijini ni mabaya. Hili haliwapi watoto nafasi ya kushiriki virahisi katika uhalisia wa

"Mwanafunzi aliywachia shule darasa la saba mara nyingi huenda mjini; ni kituocha sumu...alitiwa sumu kule,sio na shule." Mzazi wa kiume, kaunti ya Marsabit.

kijamii, kiuchumi na kitaasisi Kenya ya kisasa hivyo basi haiwasaidii kushawishi mabadiliko ya kijamii miongan mwao.

Watoto waliosoma huwadharau wenzao wa jamii za ufugaji ambao hawajaenda shule. Wao huchukua tamaduni za kisasa kuhusu jamii zilizojitwika upekee na mafanikio ya kimali. Wengi wa wanamaeneowetu walitueleza kuwa hili laweza kumaanisha kwamba wanashawishika kujifunza kuwa matajiri ni bora kuliko masikini. Wao hupitisha mawazo ya kimagharibi ambayo hukinzana na dhana za mila, upamoja au uvumilivu wa kidini. Wanaopata kazi hujiondoa na kuwacha kuwa sehemu ya mfumo wa ustawi wa kijamii.

Migawanyoya kitamaduni huwa mikali hasa kwa wasichana. Wasichana walioelimika hypoteza uwezo wao wa kuolewa ilhali wengine wao huripoti kuwa wanaweza kuchagua wa kuwaoa na hujihisi wanajiweza katika jamii na nyumbani. Wavulana wengi wanaowacha shule hukubali maisha kama raia wa tabaka la pili na tatu katika miji inayokua na miji ya kibashara. Kiasi kikubwa chao hunyonya misongo kwa kugeukia dawa za kulevyaa na vurugu. Wale wavulana na wasichana wanaofanya wastani hujipata katika mfumo unaowapa fursa finyu sana ya kufanya kazi ili kufikia jamii jumuishi.

"Walimu husema wazi kuwa ufugaji ni hali ya maisha iliyopitwa na wakati, hawajali kuwa wengine wa wazazi wetu ni wafugaji." Mwanafunzi, kaunti ya Turkana.

Huathiri ujamii wa watu na ushirikiano wao dhidi ya misongo na mishtuko.

Picha: Mwanamume awasiliana; Wafugaji wafurahia maziwa ya ngamia; Msichana wa kiturkana azungumzia elimu yake kwa ujasiri; Uchungaji wa mbuzi na ngamia wakati ambapo wanafunzi wa KCSE waufanya mtihani wao karibu na mji wa Lodwar.

Uchumi

Ni vipi elimu itafaa uchumi? Inastahili kuuinua na ikiwa itaingilia basi iwe kwa uzuri.” Msimamizi wa elimu, kaunti ya Marsabit.

Wazazi walieleza kuwa uamuzi wa kulea mtoto kuititia shule za upili na msingi au kumfundishia nyumbani ni hutegemea tathmini ya kufaulu kwa baadaye. Wengi wa wazazi wa vijijini wangependelea wana wao kuelimishwa nyumbani kama wafugaji. Walisema kuwa ni katika ufgajji ndipo vijana watapata utajiri. Uchumi wa kisasa ulioko mijini ungali kuwapa vijana kazi zilipazo vyema hata wale walioufanya mtihani wa kiwango cha shule za upili (KCSE). Hili limepelekea wengi kutafuta kazi katika sekta zisizo za kisasa na zile mbovu, mfumo ulio sana Kenya. Shule hufundisha machache sana kuhusu ufgajji ilhali ni sekta muhimu katika shughuli za kiuchumi katika kaunti hizi tatu. Licha ya sifa ya kukumbwa na majanga, sekta hii huchangia mabilioni kuititia uzalishaji wa vyakulana kuititia kupanuka kwake katika masoko nje na nchini. Uwekezaji wa serikali katika sekta ya ufgajji ni wa chini na maendeleo yake ni ya pole sana.

Kuto ufaafu wa elimu shulenii katika uhalisia wa uchumi unachangia kuathirika huku.

Shulenii, watoto hujifunza kuwa maisha bora ni yale ya wafanyakazi wa kulipwa. Wengi wa watoto hao hawana matumaini ya kupata kazi hizo chache zilizopo kwa sababu ni

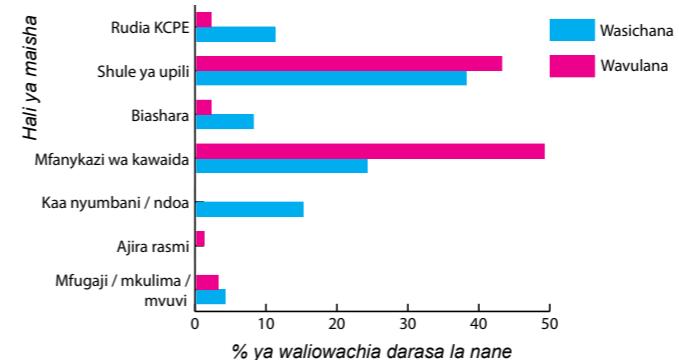
chache na hupatikana kuititia mahusiano na pesa. Kuititia upendeleo katika mtaala na maoni ya walimu, wanafunzi wamejifunza kuwa ufgajji na maisha mengine ya vijijini yamepitwa na wakati. Wazazi na wavulana wengi walilalama kuwa shule sio muhimu kwao, kwani haiwasaidii kupata kazi. Wasichana hasa wa mijini walifahamu ujuzi wa kibashara na lugha na waliutumia kuanzisha biashara.

“Hatuchagui kazi kama wanaume. Hatukai nyumbani tukisubiri ila, kwa mfano, msichana mmoja anasubiria kujiunga na chuo. Ameanza kupika na kuwauzia watu wanaojenga barabara vyakula.” Mwanafunzi wa kike wa shule ya upili, kaunti ya Marsabit

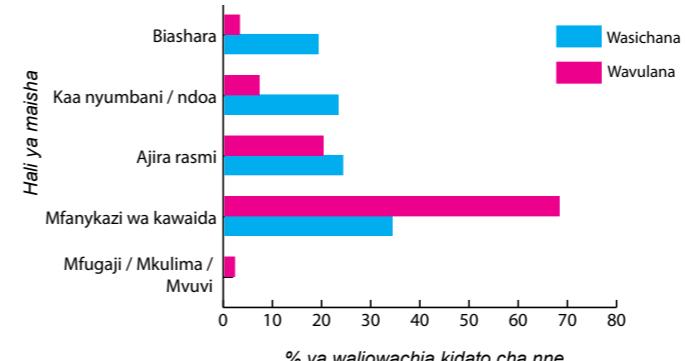
Ukosefu wa ufaafu na nidhamu katika shule kwa uchumi wa vijijini umekuwa maelezo makuu ya haja ya chini kwa wazazi kuhusu elimu shulenii kiwango cha juu cha kuwacha shule katika maeneo ya ufgajji. Kwa upande mwengine, elimu ya jadi inawawezesha watoto kuwa wafugaji wanaojiweza na kuwa sehemu ya mipango ya jadi ya kijamii. Haina uwezo wa

Picha: mji wa Sololo kaunti ya Marsabit, ufgajji wanyama ni uchumi mkuu katika kaunti zote tatu zilizochunguzwa; baba awapeleka mbuzi sokoni ili kulipa karo. Familia ya wafugaji karibu eneo la Griftu.

Grafu 1: Kile wanaowacha shule katika darasa la 8 wanafanya baada ya kuwacha shule

Grafu 2: Kile wanaowacha shule katika kidato cha 4 wanafanya baada ya kuwacha shule

Grafu: Tazama ripoti ya wajibu kuhusu kile wenzao waliowacha shule katika miaka mitatu iliyopita wanafanya sasa.

kufundisha vyote wanavyohitaji katika uchumi wa kisasa unaobadilika. Watu wanaeleza kuwa aina tofauti tofauti za elimu zinaashiria na kutilia chumvi mgawanyiko katika uchumi kati ya sekta ya huduma za kisasa na ya uzalishaji wa jadi wa kuongeza thamani na kukabiliana na kushuka na kupanda kwa uzalishaji na soko.

Kufuatia kushuka kwa mfumo wa jadi wa ustawi wa jamii kutowekwa mbadala na mifumo ya taifa na kupanuka kwa sekta za kibinasi, kutouwiano kwa utajiri kumeongezeka. Wakati ambapo uchumi unakuwa dhabitii kijumla, maskini wanazidi kuathirika. Kulingana na wengi, kuto ufaafu wa elimu shulenii katika uhalisia wa uchumi unachangia kuathirika huku. Kwa wengi wao, matumaini ya kujilipa ni kujiunga na biashara za uhalifu na makundi ya kigaidi kama Alshabaab.

“Mtoto huyu alipenda magari tangu utotoni. Hujifanya ana gari. Ni huyu nitamwelimisha pengine atakuwa dereva au ajunge nataasisi ya kiufundi.” Mfugaji, kaunti ya Marsabit.

RECOMMENDATIONS

Mapendekezo

"Tunastahili kuwa na watoto wakienda shule lakini pia tutafute mbinu za kutunza mila zao. Kwenye silabasi na mtaala-watu wanaweza kuwa mila zao wenye kwa njia njema kuliko kwa njia za kimagharibi." Msimamizi wa elimu, kaunti ya Turkana.

Hatua chanya iko njiani katika kaunti hizo tatu, ila katika hatua zake na wigo uliopungua. Ili kufikisha suluhu katika ngazi inayohitajika ili kukabili matatizo yaliyotajwa, inahitaji uwajibikaji. Jamii zinastahili kuweka msukumo chanya kwa taifa ili kupata matokeo bora, ila wanastahili kufanya mabadiliko katika mitindo yao. Ila karibu makundi yote matatu tuliyozungumza nayo yalimlaumu mtu mwengine kwa matatizo ya elimu na jamii. Hii kwa kiasi fulani ndio kawaida ya uchunguzi wa maoni ya ummawatu huona wepesi kuweka lawama kwingineko. Ila, inarejelela tatizo halisi la utowajibikaji wa kijumla unaosababishwa na misongo yote iliyopatikana katika uchunguzi.

Pamoja na ruwaza ya 2030, vijana wanahitaji elimu bora yenye ukali na umuhimu unaojenga jamii jasiri. Watu katika kaskazi ya Kenya wanetilia mchango wao katika mfumo wa elimu iwapo ungekuwa faafu, unaofikika, unaohusisha wazazi na vijana, wenye ubora na uliodhibitiwa vyema. Hata hivyo, wanajihisi kwa kiasi kikubwa wamekoseshwa nguvu na mapuuza, siasa duni, na uwazi na uwajibikaji wa kiwango cha chini katika matumizi ya rasilimali ya taifa. Matatizo ya kuangaziwa ni yafuatayo:

a) **Masomo ya kiakademia si muhimu kwa kiasi kikubwa kwa uchumi asilia wa jamii za ufugaji. Hakuna nafasi ya watoto waliofundishiwa shulenii kujifunza juzi muhimu za kujifunza. Badala yake, wanafunzi wa shulenii kujifunza kuwa ufugaji ni 'kinyume'.**

b) **Idadi kubwa ya vijana haijaajiriwa baada ya kutoka shulenii. Wakiwa shulenii, wengi wao hupitia msongo na hisia za kufeli, hali**

inayozidisha hatari ya kukengeushwa kwao, au aina zozote zile za kutumiwa vibaya.

c) **Watoto wanaojifunza uchungaji na wazazi wao hawapati utambuzi, lugha, hisabati au juzi za kibashara mbali na ule ujuzi wao wa kuchunga.**

d) **Shule rasma huendeshwa vibaya na hupitia mifumo mibaya ya usimamizi, unyakuzi wa rasilimali na wasomi, na misongo ya kisiasa. Zinapokea rasilimali kidogo au rasilimali katika njia finyu mno. Shule huwa hazina usalama.**

e) **Wanafunzi hujihisi wametengwa na tamaduni na mila za kiasi wanapopita elimu rasmi. Mafundisho ya kidini hayajaingiliana vizuri na yale ya kisasa.**

Suluhu za matatizo haya zinajikita katika mipango minne ambayo kila mpango unahitaji kitendo. Mengine ambayo tayari yashaanza. (1) **Kudurusu mtaala na mipango mipy ya utoaji mafundisho**, inayuhusisha kuchukua mtaala mpya, kuboresha mafundisho ya ualimu, na kuunda na kuidhinisha mipango mipy ya mafundisho kwa wafugaji na elimu ya kidini. Itachangia katika kuboresha umuhimu wa kiuchumi na kutamaduni katika kusoma. (2) **Mpango unaouanga vijana**. Unaosaidia vijana walio nje na ndani ya shule na kuhusisha uelekezaji, chaguzi za kujifundi na uwekezaji, itasaidia kuboresha ukosefu wa ajira na ukengeush kwa vijana. (3) **Mpango wa elimu ya uraia katika elimu** ukiongozwa na kuwfikia walimu, wazazi, vijana na wakuu itaaangazia masuala ya kujihusisha kwa jamii, uwajibikaji na kuinua ubora wa elimu kila mara. (4) **Mpango wa kuzidisha rasilimali za kielimu**. Inayuhusisha mabadiliko ya kusawazisha ugavi wa rasilimali ili kuangazia kutokuwa na usawa, kugawa usimamizi na jamii, kuinua rasilimali mipy na kutoa nyenzo, kutaangazia rasilimali zilizogawiwa vibaya.

(4) **Mpango wa kuzidisha rasilimali za elimu**, unaohusisha marekebishoa katika usawazishaji wa usambazaji wa rasilimali ili kushughulikia kutokuwa usawa, kugawanya usimamizi na jamii, kuinua

rasilimali mipy na kutoa nyenzo, utashughulikia matatizo ya rasilimali zilizosambazwa vibaya.

1. Kurekebisha mtaala na mipango mipy ya mbinu za ufundishaji

Kuzifanya shule kuwa faafu na zinazoendelea kutaboresha matarajio ya kimaisha na utendaji wa watoto wanaohudhuria hivyo kupunguza mazingira magumu, usiasishaji na ukengeushi wa vijana. Kubadilisha umbo la ufugaji kunatoa matarajio kwa wanaowacha shule kuwekeza kwayo na kuithamini sekta hio kuliko kuidharau. Wakuu na wazazi wanasisitizia serikali kuweka masomo kuwili pale ambapo wale wanaojifunza uchungaji wanajifunza pia masomo rasmi yaliyo muhimu katika kuongeza thamani na wale katika shule rasmi wanajifunza masomo ya kiasi yaliyo faafu katika maeneo kame.

Udurusu wa mtaala: Kutoa ari ya kiutendaji na kufurahikia tamaduni na maadili. Husisha ufugaji katika kiwango cha msingi na sekondari kama mfumo wa kiuchumi na kitamaduni.

Mipango mipy ya mafundisho kwa wafugaji: Tili kuchangiza ufundishaji wa wafugaji kuhusu usimamizi wa mifugo, hakikisha ujuzi, lugha, hisabati na juzi za kibashara zinifikika kupitia shule zinazoendeshwa na jamii pamoja na vituo vya mafundisho ya chekechea (ECD).

Elimu-dini: Ili kuwekea daraja mipaka inayokuwa kati ya tamaduni tofauti, fanya kazi na viongozi wa kiislamu pamoja na viongozi wengine wa kidini ili kuhusisha masomo ya kidini katika mfumo wa usanifishaji.

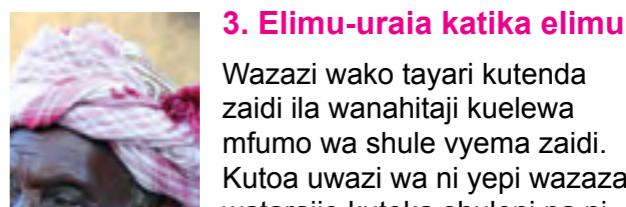
2. Mipango ya vijana

Kwa vijana ambao hawajaajiriwa na wamefeliwa na mfumo wa elimu rasmi, hujihisi wametelekezwa na huamulia kujishughulisha mijini, kujingiza katika uhalifu na kuijunga na mabaya, mwelekeo ambao utawapa utambulisho na kuwarejesha katika uchumi asilia na jamii. Makundi ya vijana na watu binafsi wanahitaji kuelekezwa, kufundishwa, kuwekeza, soko na usaizidi wa kimaadili.

Kuelekeza shulenii na nidhamu: Ili kusitisha uwachaji shule mapema na kukengeushwa, saidia kuelekeza marika kwa vijana shulenii kupitia kwa wanawake na wanaume wachanga waliopitia shule na wapo nje ya shule. Kuzuia ukuaji wa tatizo la dawa za kulevyia, tathmini na kurekebisha hatua za nidhamu shulenii ili kusaidia mipango saidizi (kama vile, tumia adhabu chanya) kuliko kutoa gadhabu kali. Zaidi ya hayo, vijana, wazazi na walimu wasilinganishe kufeli shulenii na kufeli maishani.

Kuzuia kuwa kivuko kutoka tamaduni za kiasili na mila, shule zinapaswa kuijingiza ndani zaidi katika jamii asilia na kuwapa wazazi na wakuu na nafasi za kushiriki katika usimamizi na uangazaji mbele.

Usaidizi wa nje ya shule kwa vijana na ufundishaji wa kujifundi: Ili kuchochea uvumbuzi na uwekezaji kwa vijana walio nje ya shule na waliofuzu, thibitisha mafunzo ya kujifundi, kuongeza thamani yao. Zidisha ufaafu na ubora wa kozi anuwai, pamoja na kozi zinazohusiana na uchumi wa uchungaji mifugo, biashara za mijini, biashara msingi, usimamizi wa pesa, na teknolojia na mawasiliano. Hakikisha vyuo anuwai vina walimu waliofuzu na uboreshaji wa picha ya ushindani na uvumbuzi.

3. Elimu-uraia katika elimu

Wazazi wako tayari kutenda zaidi ila wanahitaji kuelewa mfumo wa shule vyema zaidi. Kutoa uwazi wa ni yepi wazazai watarajie kutoka shulenii na ni viyi wanaweza kuhusishwa zaidi, toa mpango wa elimu-uraia. Halmashauri za usimamizi na kamati za usimamizi wa shule zinastahili kupokea usaizidi huru na utathmini. Ili kujifanya jukwaa la elimu ya kaunti liwe la kidemokrasia, hamasisha majukwaa yanayoongozwa na wazazi au wakuu kuongoza, husisha vijana, wanafunzi na wazazi kwa kiasi kikubwa sawia na wataalamu, viongozi na washikadau wa kimaendeleo. Hakiki na kuendeleza matukio yaliyopendekezwa kwa kuwalika wataalamu wa kimataifa na asilia kushiriki kwa undani na wazazi, vijana, wakuu na wasimamizi katika makongamano na kwa tafiti za baadaye.

4. Zidisha rasilimali za elimu

Ili kujaza hitaji la kufikika, ufaafu na ubora wa shule za msingi na chekechea, saidia mfumo wa shule zinazokumbatia ufugaji; nyangi huenda zikawa zinasimamiwa na jamii na kufadhilliwa na serikali. Zingatia rasilimali za kiwango cha juu cha shule za msingi kwa idadi ndogo ya shule kubwa zenye rasilimali ya kutosha.

Zidisha idadi ya walimu wenye uwezo na walio na ari ya kufundisha katika shule katika maeneo kame wakiwa na ujuzi na mtazamo unaohitajika, toa maeneo ya mafundisho ya bure au yaliyofanyiwa ruzuku ya ualimu kwa watahiniwa wa kiasi waliojulikana.

Boresha matumizi ya rasilimali zilizopo kwa kuboresha usimamizi na utathmini wa shule. Husisha wazazi sana kama washikadau wenye thamani katika mfumo wa elimu pamoja na wafuatiliaji na washauri.

Karatasi hii ni ufupisho wa uchunguzi, 'Elimu na ujasiri katika maeneo kame ya Kenya' utafiti ulifanikishwa na ofisi ya kikanda ya UNICEF mashariki na kusini mwa Afrika, na kufadhiliwa na mpango wa ujenzi wa amani na ujasiri kupitia upangaji wa elimu unaosimamiwa na UNICEF katika maeneo kame kwa ushahidi na uchambuzi. Inaelekeza katika mbinu mwafaka za kuzidisha upataji wa elimu yenye ubora mzuri, faafu na ya kujali migogoro, pamoja na kutilia nguvu matokeo endelevu kwa watoto katika mseto tete.

Utafiti umelenga kuchoea, matendo ya kishirikiano kati ya, na mionganini mwa raia, taifa na jamii ya uraia ya Kenya, na pia ikichangia utambuzi tumizi katika utoaji wa elimu kwenye maeneo ya pembedni na yaliyoathiriwa na migogoro kwa upana.

Utafiti ulifanywa na kuandikwa na Dr Patta Scott-Villers, Sarah Wilson, Diana Ndung'u, Molu Kullu, Alastair Scott-Villiers na Nathaniel Kabala. Tafadhalii wasiliana na wafuataao kwa habari zaidi au nukuu ya ripoti nzima:

UNICEF ESARO: Neven Knezevic nknezevic@unicef.org. Research Team: Sarah Wilson sarah@pastoralists.org

Kauli katika chapisho hili ni maoni ya waandishi na hayaangazii hasa sera au maoni ya UNICEF.

Septemba 2015

Maandishi ya ukumbusho

¹ Republic of Kenya, '2014 Basic Education Statistical Booklet', Ministry of Education Science and Technology. Nairobi, 2015.

² Krärtl, S. and J. Swift, 'Counting Pastoralists in Kenya', DLCL/REGLAP, Nairobi, 2015.

³ McPeak, J. G., P. D. Little and C. R. Doss, Risk and Social Change in an African Rural Economy: Livelihoods in Pastoralist Communities, Routledge, Abingdon, 2012.

Muamana wa picha

P1 Juu: © Pastoralist Communication Initiative na Sylwia Precio 2009, Chini: S Wilson, 2014. P2-3 Picha zote: M Kullu, 2014.

P4-5 Picha zote: S Wilson, 2014. P6 Picha zote: S Wilson, 2014.

P7 Juu: M Kullu, 2014, Chini: S Wilson, 2014. P8: S Wilson, 2014. P9 Picha zote: M Kullu, 2014. P10: M Kullu, 2014. P11 Picha zote: S Wilson, 2014. P12 Picha zote: M Kullu, 2014.

Picha: Mbele: mvulana wa shule amfunza kakaye kusoma, wasichana wajifundishia nyumbani na mkuu, kaunti ya Marsabit. Nyuma: Wasichana wa shule ya msingi, Turkana, mifugo katika kaunti ya Wajir.

Institute of
Development Studies

pastoralist
communication
initiative

